

Ústavný vývoj v SR

Ústava Slovenskej Republiky prešla svojím vývojom, ktorý súvisí s jednotlivými štátnymi zriadeniami, ktorých bolo naše súčasné územie súčasťou.

- **V rokoch 1848 – 1918** bolo územie Slovenska súčasťou Rakúsko – Uhorskej monarchie, kde platila ústava vyhlásená rozhodnutím cisára. Je známa aj ako „**ústava absolutistického Rakúska**“.
- V rokoch **1918 – 1920** platilo takzvané „**ústavné provizórium**“. Znamená to, že ústava sa v tomto období formovala, keďže vznikol nový štátny útvar ČSR a platila istá forma provizórnej (dočasnej) ústavy.
- **29. február 1920** bola vyhlásená „**Ústavná listina Československej republiky**“ a ústavné provizórium skončilo. Ústava z roku 1920 bola vypracovaná podľa vzoru francúzskej, americkej a weimarskej (nemeckej) ústavy. Platila až do roku 1939.

Nový štát sa stal parlamentnou demokraciou, republikou s dôsledným rozdelením zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci.

Národné zhromaždenie, ako najvyšší zákonodarný orgán sa skladal z **dvoch komôr – senátu a poslaneckej snemovne**. Snemovňu s 300 poslancami volili vo všeobecných, tajných a priamych voľbách občania starší ako 21 rokov. 150 členný senát volili občania starší ako 26 rokov. Senátor musel mať najmenej 45, poslanec 30 rokov. Po prvý krát mali **volebné právo aj ženy**.

Na čele štátu stál parlamentom volený **prezident** na obdobie 7 rokov s rozsiahlymi právomocami. **Prezident menoval vládu**, ktorá však bez podpory väčšiny v parlamente nemohla vládnuť. S výnimkou krátkych prechodných období, tzv „úradníckych vlád“ mala medzivojnová republika koaličné vlády.

Vláda mala vo svojich rukách **výkonnú moc**.

Ústava **rušila všetky šľachtické výsady** a zaviedla formálnu **rovnosť pred zákonom**. Ustanovovala **slobodu** osobnú, domovú, tlačovú, zhromažďovaciu, slobodu náboženstva, prejavu a mienky. Zaručovala **právo na súkromné vlastníctvo**, ktoré bolo možné obmedziť len zákonom, a to pri vyrovnaní príslušnou náhradou. Podľa zmluvy zo Saint Germain obsahovala ústava aj články o **ochrane menšín** a to rasových, náboženských i národnostných. Zabezpečovala príslušníkom menšín rovnaké občianske a politické práva, prístup do verejných služieb, používanie materinského jazyka atď. Ochrana menšín sa však nevzťahovala na celé skupiny obyvateľstva, ale len na jednotlivých občanov.

Štátnym jazykom prvej ČSR bol „**jazyk československý**“; ktorý sa mal používať v dvoch zneniach – českom a slovenskom.

Idea politického čechoslovakizmu vychádzala z predstavy, že ČSR je štátom jedného československého národa.

- **21. júl 1939** – bola prijatá „**ústava Slovenskej republiky**“. Vznikla podľa vzoru Talianska a Portugalska. Bola to ústava smerujúca ku kresťanským hodnotám, ale zároveň obsahovala aj zákony, ktoré riešili tkz. „židovskú problematiku“.

Podľa Ústavy SR bola:

- **Slovenská republika** – autoritatívny režim.
- **Zákonodárna moc** – **snem**, ktorý mal 80 poslancov volených na 5 rokov.
- **Prezident** – volený poslancami snemu na obdobie 7 rokov. Prezident mal právo zvoliť a rozpúšťať snem, menovať a prepustiť členov vlády, podpisovať zákony a nariadenia, so súhlasom snemu vypovedať vojnu a uzatvoriť mier.

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Ústavný vývoj v SR

- **Výkonná moc – vláda** – bola menovaná prezidentom. Tvorili ju predseda a osem ministrov.
- **Štátna rada** – inštitúcia, ktorá mal 10 členov, menovaných prezidentom. Mala právomoc: trestne stíhať prezidenta, členov vlády, rozhodovať o strate poslaneckého mandátu, podávať návrhy zákonov.
- **Ústava zavádzala aj stavovský systém** – občania sa mali združovať do šiestich stavov: 1. Poľnohospodárstvo, 2. Priemysel, 3. Obchod, 4. Peňažníctvo a poisťovníctvo, 5. Slobodné povolania, 6. Verejní zamestnanci a osvetoví pracovníci. (Tento systém sa do praxe nezaviedol – **1942** – nahradila ho **Slovenská pracujúca pospolitosť**, v ktorej začali pôsobiť záujmové združenia s povinným členstvom).
- **Hlinková slovenská ľudová strana** – jediná slovenská strana, pomocou ktorej sa mohli Slováci zúčastniť na štátnej moci. To isté platilo pre politické strany nemeckej a maďarskej menšiny.
- **V štáte pôsobili aj jednotné mládežnícke a polovojenské organizácie, náboženské spolky a organizácie:** Hlinková mládež, Hlinková garda, Združenie katolíckej mládeže, Združenie evanjelickej mládeže.
- **Režim Slovenskej republiky sa opieral aj o služby tajnej polície - Ústredie štátnej bezpečnosti** – zameriavalo sa na odhaľovanie jednotlivcov a skupín pracujúcich v ilegality, na odhaľovanie špionáže zo strany iných štátov a pod.

Táto ústava platila do roku 1945.

- **V roku 1945** bola opätovne obnovená ČSR a až do roku 1948 **platila ústava z roku 1920**.
- **9. máj 1948** – schválená **nová ústava**, ktorá neobsahovala delenie politickej moci. Československo sa stáva ľudovodemokratickou republikou.
Národné zhromaždenie je najvyšším zákonodarným orgánom.
Ústava proklamovala právo na slobodu prejavu, vyznania, petičné právo, nezávislé súdnictvo a nedotknuteľnosť súkromného vlastníctva, sociálne práva- právo na prácu, vzdelanie a odpočinok
Ústavný súd nebol zriadený.
Zdrojom moci bol ľud zastupovaný komunistickou stranou.
- **11. júl 1960** - **prijatá „socialistická ústava“**, ktorá bola napísaná v duchu marxistickoleninistickej ideológie.
Ústava deklarovala, že socializmus v ČSR je dobudovaný; vedúcu úlohu v štáte má iba Komunistická strana Československá ; zmenil sa názov štátu a štátne symboly; nový názov štátu: Československá socialistická republika.
- **1968** ústava bola doplnená o **zákon o československej federácii** – upravoval pomery medzi Českom a Slovenskom (formálny zákon – v praxi sa neuplatnil).
- **V roku 1989** (po nežnej revolúcii) sa z tejto ústavy vypustili slová o vedúcej funkcií komunistickej strany.
- **V roku 1991** bola prijatá **Listina základných práv a slobôd** – ktorá sa stala súčasťou ústavy. Táto listina transformovala ústavu na západoeurópsky typ ústav. Riešila ochranu zmenu právneho poriadku, ukotvila právo na súkromný majetok a na jeho ochranu, humanizovala trestné právo – bol zrušený trest smrti, zmenilo sa postavenie súdov, polície, notárstva, advokácie a prokuratúry.
- **V roku 1992 (1. 9. 1992)** bola v Národnej rade Slovenskej republiky prijatá **ústava samostatnej Slovenskej republiky**. Táto nadobudla účinnosť od 1. 1. 1993. Táto ústava s malými zmenami **platí dodnes**.

Československí prezidenti:

1. Tomáš Garrigue Masaryk (1918 – 1935)
2. Edvard Beneš (1935 – 1948)
3. Emil Hácha (1938 – 1945 – iba český prezident)
4. Jozef Tiso (1939 – 1945 - prezident Slovenskej republiky)
5. Klement Gottwald (1948 – 1953)
6. Antonín Zápotocký (1953 – 1957)
7. Antonín Novotný (1957 – 1968)
8. Ludvík Svoboda (1968 – 1975)
9. Gustáv Husák (1975 – 1989)
10. Václav Havel (1989 – 1992)

Slovenskí prezidenti:

1. Michal Kováč (1993 - 1998)
2. Rudolf Schuster (1999 – 2004)
3. Ivan Gašparovič (2004 – 2014)
4. Andrej Kiska (2014 - 2019)
5. Zuzana Čaputová (2019 -)

Predsedovia vlády Slovenskej republiky:

1. Vladimír Mečiar (1993 – 1994)
2. Jozef Moravčík (1994 – 1994)
3. Vladimír Mečiar (1994 – 1998)
4. Mikuláš Dzurinda (1998 - 2006)
5. Robert Fico (2006 – 2010)
6. Iveta Radičová (2010 - 2012)
7. Robert Fico (2012 - 2018)
8. Peter Pellegríni (2018 – 2020)
9. Igor Matovič (2020 - 2021)
10. Eduard Heger (2021 -)